

giru i no pas de cap pron. *gurus partint de la *ü* grega, car no hi ha enlloc tal cosa en romànic etc. En català ho trobem algun cop amb el valor de 'canvi de fase lunar': «la salut va de quiscun dia augmentant, y fins en aquest *gir* de lluna de juliol, ha tant perseverat que no se ha enconrades sino dos persones ---», a. 1592 (Calmette, RLR LVI, 446). *Gir* acc. comercial [1505].

Però el que en català es troba sobretot és la locució adverbial (i eventualment prepositiva) *en gir* ('al voltant de'): «tres vegades *engir* la glesa ---», *VidesR* (270v1, trad. «ecclesiam ter circuit», 851.19); «ordenà ses guaytes per los murs, e féu fer bastides e barbacades de fust *en gir* de los valls, e enfortí la vila», Desclot (*Cròn.*, ed. Buchon, 297); ex. ross. de 1323, que he citat a GARLANDA (RLR xxxii, 429); en la novel·leta en vers del S. xiv *L'Amant, la dona, e'l confessor: fer anar les coses en gir* «faire tourner la tête» (Morel-F., *Rom.* x, 517); sovint en Eiximenis (*Dones*, cap. 214, f° 184r2), que també en fa una vera preposició: «tots stiguessen en una gran sala *engir* lo foc», *Terç* (NCL. vi, 32). Tot això, evidentment inseparable de l'ús de *in giro* en el llatí vulgar cristià del S. vi, documentat supra en la *Peregrinatio Aetheriae*.

No em sembla indigne d'imitació l'ús de la locució *a l'engir de*, que feia Manuel de Montoliu: «l'acció es presenta com un tot indivisible: i l'autor, i amb ell l'espectador, es limita a donar el tomb a l'engir d'ella, encarant-la en diferents moments i aspectes, com el qui va voltant l'horitzó d'un sol panorama o com un qui, situat al centre d'aquest, es va girant per contemplar-lo en diversos angles de visualitat» (definint el 'teatre de marionetes' de Coromines, en *La Veu de Cat.*, 31-xii-1927). *Engires*: l'usa sovint Josep Pla (*a les ~* 'pels volts de'), acompanyant frases amb trets dialectals empordanesos: «la fred desagradable no comença fins a les *engires* de Nadal» (O. C., vol. xxxv, 1976, p. 490, i altres en el mateix volum).

Gira [1662; Belv.]. En especial s'ha aplicat a la del llit: «cridà a ses filles perquè l'ajudessin a estirar la *gira* del llensol», «a una banda y altra de la sala se veyan dues rengleres interminables de llits desocupats, les *gires* obertes», Noller (*Pap.*, 218; *Notes de c.*, 109); i a la que es fa en el coll de certes menes de vestit, i que entre nosaltres fou usada com a distintiu de certs uniformes, especialment militars: la groga distingia els «soldats de les dobles»: «ens farem soldats de la *gira groga*», MilàF (*Romillo.*, 292C5); en la versió B, que comença «aquí alt a Moia ---», reemplaçat per «soldats de las doblas»; «el del gambeto blau - o el de la *gira verda*», ib. (231.5); amb això cf. *opalandà girada, capayró girat*, que apareixen en dos docs. carcasosos de c. al S. xiv (PSW IV, 122). L'acc. *gos de gira* per a 'gos d'atura', provinent del *girar el bestiar*, ja comentat, és usual especialment a l'Alta Ribagorçana (*gòz de çira* Aneto, 1957). *Sotagira*.

Girell, -ella, 'giradis', i amb tendència a donar-li el matís de 'traidorenc', aplicat especialment a la pedra de camí o d'aglevat que sembla estable, i que en posar-li els peus damunt es tomba i us fa caure: «pedra *girella*: no et fiis d'ella», molt sentit tota la vida a les

nostres muntanyes (1930 ---); i dites folklòriques recollides per DAG. i Verdager (*AlcM*); no acaba de convèncer admetre que es tracti d'un ús sui generis del sufix -ELLUS: essent cosa especialment pirinenca potser s'ha de sospitar que, així com al costat de *marxivols* MARCIBILIS hi ha hagut *marxiula* > *marxiula* —i amb è el NL *Marcèvol* pot ser el mateix—, partint d'un *girevola > *gireula, una ultracorreció d'occitanisme (a causa de -ell/oc. -eu) hagi conduït a *girella*. Parallelament:

A l'Alt Pall.-Ribag. i Alt Aragó, el femení *girella* per a una mena de botifarra: 'embotit fet de pa i arròs ficats dins el païdor del moltó' (a Tavascan també en diuen *tripètes*): la base semàntica deu estar en el girar la pell de la víscera per embotir-hi el que hi s'hiquen: així a les Valls de Cardós (BDC xxiii, 294a), d'Àneu (Pol, p. 20), del Flamicell (Violant, BCEC xliii, 482), de l'Alta Ribagorçana (*xirella*, Sopeira, I.^r Congr. Ll. Cat.), i *chireta* a la Vall de Gistau (on també hi va porc, Julivert, Casac., BDC xxiv, 166): la -t-, però, és aquí evolució fonètica d'una antiga *l*, cf. *toseta*=cat. *tosella*, fr. *touselle* (a Echo, ib., p. 172), *camatón* 'cavalló' (Gistaín, p. 164), *tentilla*=llentilla (Ansó, p. 173).

Giràndola, pres de l'it. *girandola* (DCEC II, 729a48, b8). *Girola*; *girolat*; *giroletta*; *girolita*. *Girosella*?

Capgirar, on *cap-* es pot considerar prefix [c. 1460, JRoig]: «'Ave' certer / *capgirant* 'Eva'» (*Spill*, 10905); d'ús avui general fins a les Illes [«voltar» eiv., PzCabr.]. És versemblant que vagi existir un mossàr. mall. *capgirar*, d'on sortiria *capgirún* > *fer capirú* (com he admès s. v. CAP); «y dels *capgirats* cingles devalla l'aygua als cims», *Atl.* (244); «una ona esborra l'altra, lo món al món *capgira*», ib. (ix, 44c); «ab la sorpresa imaginable m'adono que la meva cartera estava tota *capgirada*, y que algunes de les cartes havian desaparecut», Genís Ag. (*J. Flo.* 1876, 322); 'esvair' (cast. *desvanecer*), Noller (*Croquis al N.*, 102).

D'ací deriva a Eivissa *capgireta* (PzCabr.); però, almenys en el Princ., és general *capgirell*: «ja se sent la falconada de la fura dins lo cau --- tots estem alerta... surt lo conill com una bala... quin *capgirell* li fa fer en Joan!», Bosch de la Tr. (*Recorts d'un exc.*, 121); i la locució *anar a capgirells* 'lluitar cos a cos': «com si fos un fort castell, / que las tropas espanyolas - anavan a *capgirells*», c. 1795-1810, MilàF (*Romillo.*, 144); «sa cèlebre topada ab en Polion de Costoja, el gall francès --- per qüestions d'una mossa, anaren a *capgirells*», MrnVayreda (*Puny.* II, 67, 58). D'ací *capgirellar*, Verdager: «S'aterra 'l castell d'homes del puig de puigs que alsaren / ab los blocs, en horrible cascada, a capbussons, / de cel amunt a terra, de terra a mar tombaren, / de montanya en montanya *capgirellant* al fons», *Atl.* ix, 15d (ja en la versió de 1867: «de timbera en timbera c. al f.»). *Capgirament*: «y'ls antres tenebrosos d'aquella mar revolta / retronan y s'escriuen al gran *capgirament*», *Atl.* (214).

Contragirar; *contragirada*; *contragira*. *Entregirar-se* [1869]: 'mig-girar-se': «jo m'entregirava a eczaminar lo gran santuari», Riera i Bertran (*J. Flo.* 1869, 230);